

*School for Teachers
Училище за учители*

ДОБРИ ПРАКТИКИ И НОВИ ФОРМИ ЗА ЗАНИМАНИЯ ПО ИНТЕРЕСИ И ИЗЯВА НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ

(Организиране и провеждане на литературен конкурс от ученици)

Камелия Станчева, Деян Друмев

Природо-математическа гимназия „Васил Друмев“ – Велико Търново

Резюме. Целта на настоящата разработка е да представи дейността на литературен клуб „Ерато“ в ПМГ „Васил Друмев“ – Велико Търново, като форма за осмисляне на свободното време на учениците чрез ефективно задоволяване на специфичните им образователни нужди и предоставяне на възможности за предпочитана личностна изява и развитие на интелектуалния им потенциал. Изложението проследява основните моменти от организирането на третото поредно издание на литературния конкурс „Пролет в Търновград“. Анализирана е ролята на всяка конкретна дейност – изготвянето на статута в съдържателно и техническо отношение; изпълнената с много предизвикателства и изискваща сериозни знания по литература подготовка за участие с произведение; изготвянето на литературно-музикалния сценарий и провеждането на заключителния етап за развитието на творческия потенциал на учащите. Отделено е място за етапите от предпечатната подготовка на сборника с произведенията на участниците – сложен процес, изискващ сериозни информационно-технологични умения.

Keywords: activities; literary club; students; free time; specific educational needs; individual talents; intellectual potential; IT skills

В съвременния динамично развиващ се свят „енциклопедичният“ характер на нашето образование и значителният обем от „готови“ знания не са особена ценност и не са достатъчни за бъдещата социална реализация на личността. Личност, способна да мисли критически, да използва придобитите знания и умения за творческо решаване на житейски проблеми, умееща да обработва информацията и да я трансформира в нова, полезна за своето съществуване. В този контекст интересни възможности представя литературният клуб, като форма на извънкласна дейност. Дейността му в едно училище предполага осмисляне на свободното време чрез ефективно задоволяване на специфичните образователни нужди на учениците и предоставяне на възможности както за

предпочитана личностна изява, така и за развитие на интелектуалния им потенциал.

Фактът, че ПМГ „Васил Друев“ – Велико Търново, е елитно учебно заведение, доказало своя авторитет не само на областно, но и на национално ниво в сферата на природо-математическите науки, поставя сериозни предизвикателства пред преподавателите по български език и литература по отношение на конкретната организация на извънкласната дейност, за която няма предвидени по учебния план часове за СИП. (Ако няма възможност за работа по проект, се разчита на ентузиазма и свободното време на учителите и учениците.) От друга страна, сериозният интелектуален потенциал, който учениците притежават, е предпоставка за целенасочено развитие на литературните им компетентности, на уменията им в областта на информационните технологии, на хуманитарните потребности и творческите им заложби. Предпоставка, която може да бъде максимално оползотворена, ако се обвърже и с историята на Велико Търново – духовната столица на България, люлката на прочутата Търновска книжовна школа, достигнала своя апогей при царуването на цар Иван Александър със сътворените и богато украсени средновековни български ръкописи: Ватиканския препис на Манасиевата хроника, Лондонското четвороевангелие, Томичовия псалтир.

В прочутите книжовни средища на хълма Света гора, в манастирите „Св. Троица“ и Килифаревския манастир мъдри радатели на българското писмо и вяра, като Теодосий Търновски, св. Патриарх Евтимий и техните последователи, поддържат буден духа на рода български. По време на трагичната 1393 година Григорий Цамблак и Киприян спасяват много от книжовното богатство, като го пренасят в Русия и други страни, за да го съхранят. До техните имена се нареждат и имената на други творци, които със съкровения си стихове и проникновена проза се прекланят и благоговейт пред трагичната и славна история на Търновград – П. Р. Славейков, Васил Друев, Ст. Стамболов, А. Разцветников, К. Зидаров, А. Каралийчев, Ем. Станев, Ст. Дичев, А. Дончев, Ив. Вазов, Е. Багряна, Бл. Димитрова, Р. Радков, М. Шопкин, Г. Данчев, Н. Колев, Я. Янков, Здр. Пеев, Я. Даскалова и мн. др. Цяла палитра творци очакват признанието на Времето, а неизменна част от него е признанието на съвременното поколение. Признание, чиято най-пълноценна проява е и младият човек не само да почувства магията на чуждото слово, но сам да седне пред белия лист и да потърси най-силните художествени средства, за да се преклони пред своя роден град. И естествено, да намери форум, на който смело да демонстрира творческите си търсения. Да намери, да инициира, да организира... И да участва.

Това е причината вече трета година литературен клуб „Ерато“ да бъде инициатор и съорганизатор заедно с Младежкия информационно-консултантски център „Велико Търново“ на младежкия конкурс за литературно творчество „Пролет в Търновград“. Неговите цели са следните.

1. Да се провокират творческите търсения на ученици и млади хора, като се осмисли присъствието на Търновград в най-съкровени мисли и моменти от живота им.

2. Чрез силата на художественото слово да се потърси връзката между заветите на древните боляри, старопрестолния дух, забързаното и динамично настояще и най-интимните преживявания, озарени от пролетното възраждане на красотата, любовта и вярата в доброто. (Приложение 1 – Регламент на конкурса. Предложените приложения са извън регламентирания обем на работката. Целта на представянето им е разгърнатите идеи в статията да се илюстрират с конкретни ученически разработки. Поради същата причина към документите е предаден и сборникът „Пролет в Търновград“.)

Първоначалната идея членовете на „Ерато“ да журират, отстъпи място на желанието за участие със собствени творби. По инициатива на Младежкия дом – Велико Търново, бе утвърден следният състав на журито: проф. д-р Р. Радев от ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, С. Александрова – вестник „Борба“, М. Петрова – БТА – Велико Търново.

Още първото издание на Конкурса бе посрещнато с интерес не само от областта, но и от цялата страна. Възпитаници на Природо-математическата гимназия „Васил Друмев“ обораха наградите в националния младежки литературен конкурс „Пролет в Търновград“. В него участват ученици, студенти и младежи до 29 г., а призьорите бяха наградени на тържество в Младежкия дом в Старата столица. Осмокласничката Анастасия Иванова от ПМГ спечели първа награда за есе сред гимназистите. Друг осмокласник от същото училище – Цветин Кръстев, стана първи в категорията „Разказ“. Класирането сред младите поети със своето стихотворение оглави Надежда Братанова от XI клас в елитната гимназия. При студентите първа награда получи Мартин Лалев от Великотърновския университет. Сред младежите до 29 г. първенци са Мила Михайлова, която е докторант във ВТУ, и Миглена Ставрева. Всички отличени получиха грамоти, а класираните на първо място – и книги, подписурени от община Велико Търново.

Млади автори от Велико Търново, Стражица, Монтана и Враца са участвали в Конкурса, а творбите е оценявало професионално жури с председател проф. Радослав Радев от търновската Алма матер. Творческото състезание се организира от Младежкия дом в партньорство с литературен клуб „Ерато“ при ПМГ. Първоначално организирахме този конкурс на училищно ниво, но заедно с Младежкия дом го направихме национален, обясни преподавателката в ПМГ Камелия Станчева, която ръководи и „Ерато“.

Тя и другият ръководител на Клуба – Деян Друмев, получиха специални грамоти от общината за инициативност и активност в организацията и провеждането на Конкурса. С такъв приз беше удостоена и Тодорка Цонева, която работи с децата и младежите от литературен клуб „Пегас/чета“ при

Общинския детски комплекс в Стражица. Творбите от първото национално издание на Конкурса са отпечатани в сборник, а сега литературните произведения на младите автори ще бъдат събрани на диск.

От клуб „Ерато“ бяха подготвили специална програма за награждаването, а водещи на тържеството бяха Анастасия Иванова и Цветин Кръстев. Със свои музикални изпълнения в празника участваха Борис Цонев (китара) и Владимир Друмев (пиано).

Каква е конкретната дейност на учениците от Литературния клуб и как тя допринася за развитието на творческия и интелектуалния им потенциал?

Съдържателно и техническо изготвяне на статута на Конкурса – разпространението му се осъществява чрез участие в съвместни пресконференции с представители на Младежкия дом по местните телевизии и радиа и използване на всички възможности, които информационните технологии предоставят за популяризирането на Конкурса.

Подготовка за участие с произведение – самостоятелната работа на учениците при създаване на собствено произведение започва с избор на жанр, който дава пълноценна възможност за реализация на художествената концепция. Обикновено всеки има собствени предпочитания, на които остава верен в творческото си развитие. За едни това е разказът, за други – стихотворението, за трети – есето. Всеки жанр си има своите специфични особености и критерии за оценяване, които трябва да бъдат актуализирани от учителя по български език и литература, преди да започне процесът на писането. Работата след часовете в творческо ателие се оказва подходяща форма, в която учениците имат възможност да работят по предварително изготвени задачи, отчитайки предпочитанията на всеки. При обсъждането им знанията за изучените в часовете литературни произведения и литературна терминология са основата, върху която започва индивидуалният творчески процес.

Създаването на собствен текст е самостоятелен акт. Всеки избира времето, мястото и начина на написване на произведението. Много често учениците споделят, че търсят своето вдъхновение или спонтанно го получават след разходки сред историческите забележителности на родния град, подвластен на духа на славните деди, обвит от магията на идващата пролет. Неслучайно според рецензията към разказа на заелата първо място в конкурса за 2015 година Теодора Петкова професор Р. Радев – председател на журито, отчита че „вероятно във Велико Търново именно пейките са гледните точки към живота, един вид клюкарки, които виждат всичко“⁽¹⁾. Остава само човек да ги предразположи да говорят. Царевец, Трапезица също присъстват не само като фон, но и като активни участници, които разказват за отминалите времена, напомнят за древната слава на Търновград.

Моментът с представянето на готовия текст на учителя по български език и литература не е задължителен. Това е просто предоставена възможност за консултация, преди произведението да се изпрати за участие в Конкурса. Но тъй

като в повечето случаи това са първи творчески опити, учениците разчитат на подкрепата на своя ръководител. Тя се осъществява под формата на разговори в извънучебно време с всеки ученик – отчитане на положителните резултати и деликатно посочване на необходимост от редакция. Нещо, към което младите творци са много чувствителни и е много важно как ще им бъдат поднесени съветите, естествено, напомня им се, че не са длъжни да се съобразят с тях. Но авторитетът на техния учител е факторът, който е в основата на доверието към изказаното мнение, с което те се съобразяват. При стихотворенията обикновено има прекалена декламативност на чувствата и се налага работа върху конкретните художествени средства, които въздействащо да внушат ясно заявените в първата редакция чувства. Актуализират се знанията за тропи, фигури, работи се конкретно върху изучени произведения с близка проблематика. Препоръчват се други автори, където е разгледан същият проблем. Така се постига една интересна поезия на изострените сетива заради силно желание и непостигнато случване. „Предихания вместо същинско дишане, бягане в сънищата и натрапчивост на болката. Утаени съществителни и раздиращи глаголи, които чакат утрото да си смени прилагателното „вчерашно“. Любовта се чуди как в неслучило се минало плачът да напои бъдещето“⁽²⁾. Интересно е как младият поет в своя поетически опит успява да „показва и сменя лицата на живота, така че всяко нещо да се роди в своята противоположност, за да може в битието да има почуда. Прави от повелителните форми прозорци, през които гледащите би следвало да започнат да виждат. Така поезията става начало, прощъпалник за тези, които са се научили да ходят, но не знаят къде да стъпват“⁽³⁾.

Разказите показват добро познаване на класическата формула на Толстой за структурата на жанра. Учениците умело разгръщат сюжета, като открояват голямото НО, насочващо действието в друга посока, представят основна случка, около която изграждат образи, използват уместно диалога и пейзажа. В основата на постиженията са актуализираните знания относно особеностите на Вазовия, Елин-Пелиновия и Йовковия разказ. Обикновено от доразвиване се нуждаят образите, доразработват се някои мотиви. И се получават разкази, които просто ти се иска да прочетеш.

Интересно е решението на миналогодишния носител на първа награда в категория „Разказ“ Цветин Кръстев да продължи действието от първия си разказ в нов, с който ще участва в конкурса. Доразвиват се образите, създава се интересен любовен триъгълник, като фон на идейните внушения присъства Търновград. Естествено, всичко се постига чрез многократни редакции.

Сериозна е работата и в областта на есето, което, като жанр, дава по-голяма свобода по отношение на формата и начина за въздействие. Всичко отново зависи от предпочитанията на ученика. Разсъжденията, свързани с историята на родния град, са умел начин за постигане на въздействаща убедителност.

Емоционално внушение на категорично заявената позиция може да се постигне и чрез силно разгърнат мотив – да кажем чрез препратка към познат фолклорен или митологичен образ.

Можем да обобщим, че работата по създаването и редактирането на авторските текстове е много полезна по отношение на прилагането на получените в часовете по български език и литература знания на практика при изразждането на свой собствен творчески стил. Огромно е удовлетворението, когато бивши членове на литературен клуб „Ерато“ участват в Конкурса в другите възрастови групи.

Подготовката за участие в третото поредно издание на Конкурса започна още от януари 2017 година. Усилията на членовете на „Ерато“ са насочени към собствен прочит на легендите за Търновград. Всеки работи върху предварително избрана легенда, запознал се е с различните публикации. Неустановената форма на този словесен жанр, наложеното общо значение на легендарния герой дават възможност за интересни художествени решения. Вече са представени първите варианти и се работи сериозно върху редактирането им.

Подготовка и провеждане на заключителния етап

Заключителният етап е част от програмата за Празника на Велико Търново. Мероприятието е отразено в културния афиш на община Велико Търново, организира се съвместно с Младежкия дом и изисква тържественост, официалност. При изготвяне на сценария стремежът е да се прочетат най-хубавите стихове, свързани с родната земя, със съдбата на България. Стихове изповеди, посветени на този необикновен град със славна и трагична, многовековна и величава съдба, са представени в поетичния алманах „Въглени“⁽⁴⁾, където са включени поети от П.Р. Славейков до най-младата поетеса – Ярмила Даскалова. При запознаването си с тях учениците са впечатлени от разностилието на антологията, при прочита ѝ усещат неповторимия, индивидуален стил на всеки поет. Изпитват истинска наслада от емблематичните стихотворения на Асен Разцветников, Елисавета Багряна, Блага Димитрова. Интерпретират метафорите за бистрата Янтра, прегърнала нозете на Търново с белите куполи, за стъпилите една върху друга къщи... Възторжено прозвучават стиховете на Матей Шопкин и Георги Данчев за нашия град светилище. Откроени са имената на Николай Колев, Янислав Янков, Здравко Пеев, Стелияна Мартинова, Здравка Владова-Момчева, Снежана Иванова, които ангажират със своите поетични инвенции.

Интерес представлява и информацията за проведения литературен пленер във Велико Търново на 19 май 2002 година. Разгледаната статия на Пламен Дойнов за проект „Писане от натура“ изяснява същността на понятието „поетически пленер“. Стиховете на Димитър Събов Димитров, Пламен Дойнов, Петър Чухов, Пламен Антоф, написани на живо за 25 минути, представят четири различни интерпретации на „Изглед от Арбанаси“, „Изглед към Стария град“, „Изглед към Света гора“, „Къщата с маймунката“, „Царевец. Лобната скала“.

След задълбочен подбор се изготвя сценарий, в който важно място заемат и музикалните изпълнения. Членовете на „Ерато“ Борис Цонев (IX^a) и Владимир Друмев (IX^b) подготвят своя авторска версия на Химна на Велико Търново „Откога се е, мила моя майно лъо“. Според учениците различното в структурата на разработката е, че няма текст и че се състои от основни обособени части, включващи два вида ритъм, изграждащи се на основната мелодия на гласовете, в оригинала има и китарно соло, отново звучащо по основния мотив. Композицията включва и електронно пиано, което постоянно следва китарата. На заден фон ритъм задават барабани, свирещи в рок/метъл стил, които заедно с китарата правят различното в звученето на разработката от това в оригинала. Звучене покоряващо, силно завладяващо с единството между история, традиция и модернизъм по отношение на съдържание и форма.

Предварително подготвената от членовете на Литературния клуб викторина към публиката е удачен способ за актуализиране на получените в часовете по история знания за историята на родния град. Историческата фактология е подкрепена с емоционално въздействащите разкази на поканените на заключителния етап възрастни жители на Велико Търново и прецизно подготвените от учениците презентации.

Най-възнуващият момент е обявяването на класирането от проф. Радев. Изненада за всеки участник е подготвената рецензия, която отчита достойнствата на произведението и по много дискретен, понякога хумористичен начин се поднася лека критика.

Прочитът на наградените творби приобщава публиката към оригиналните автори идеи и художествени внушения. Аплодисментите и връчените грамоти са посрещнати с огромно морално удовлетворение от участниците и организаторите на конкурса.

Предпечатна подготовка на сборника

Предпечатната подготовка на предвидения за издаване сборник се извършва от учениците под ръководството на учителя по информатика. Преди да се стигне до нея обаче, са необходими редица предварителни проучвания за актуалността и качеството на текстовия и илюстративния материал, както и анализ на оформлението на съществуващите сродни изделия, оценка на тяхното оформление и параметри.

В по-широк смисъл, предпечатната подготовка обхваща всички дейности, извършвани до предаването на изделието за печат. Това е сложен и продължителен процес, състоящ се от множество взаимосвързани етапи, за всеки от които отговаря ученик с определена роля – автор, редактор, художник, коректор, дизайнер, технически редактор, страньор и други. Често един ученик съвместява няколко от изброените роли, особено що се отнася до дейностите, свързани с техническото и художественото оформление. Разбира се, за качествената подготовка на едно печатно изделие е необходимо той да познава целия производствен процес

и съответните технологични особености. В процеса на работа на достъпен за учениците език се обясняват както основните знания, свързани с подготовката за печат (избор на шрифтове, набор, цветоотделяне, работа с текст, изображения и таблици, експортиране на готовия проект в pdf или ps файл и др.), така и необходимата допълнителна информация за видовете печатни технологии, довършителните процеси в полиграфията, приложението на различните видове принтери и скенери и други. Така в извънучебно време те получават:

- основни знания, свързани с подготовката за печат – категории шрифтове с техните параметри; правила за набор и оформяне на наборните страници; избор на подходяща цветова схема; цветоотделяне и др.;

- параметри и начини за оформяне на отделните елементи на печатните издания – корица, наборни и бели полета; колон елементи; титулни страници;

- основни елементи от дизайна – разполагане на графики, таблици и изображения; работа с цвят, текст, изображения. Всеки автор има правото да избере илюстрация към произведението си – някои дори сами ги подготвят;

- допълнителна информация, свързана с видовете печатни технологии, довършителните процеси в полиграфията, принципа на работа и приложението на различните принтери и скенери;

- особености при оформянето на книга, вестник, списание, дипломка.

Последен момент от предпечатната подготовка е изборът на техническото оформление на заглавната страница. Царевец, Патриаршията, ведрото синьо небе и пролетният вятър се оказват точно подбраните образи, които предполагат цялостното идейно и художествено внушение на отличените творби. Оформянето на графичния дизайн и корицата е резултат от взаимодействието между учителя по информатика и учениците. При издаването на сборника е уточнено и името на най-активния.

Всеки момент от извънкласната дейност, свързана с организирането, провеждането и участието в литературния конкурс „Пролет в Търновград“, трансформира общата концепция за предстоящата дейност в дълбочинна, вътрешно осмислена от всеки ученик идея относно собствената ангажираност. Така превъплъщението на училищните делници в училищни празници създава познавателно-емоционални условия, които подпомагат самостоятелно мислене на учениците. Те развиват увереност в себе си и в ценността на собствените си мисления и оценки. Допълват знанията и уменията си от редовните учебни занимания, развиват творческите си заложби, реализират в максимална степен интелектуалния си потенциал. Дисциплинират се да бъдат толерантни към мнението на другите и да уважават тяхната личност, да изслушват с уважение различните мнения, да са готови да дават преценка, но и да се въздържат от нея. Променя се и мнението на учениците за учителя – от източник на информация в събеседник, стимулиращ овладяването на непредвидени в ДООИ знания, като посредник в процеса на екипната дейност.

Нарастващият брой на учениците, желаещи да участват в организирането и провеждането на младежкия конкурс „Пролет в Търновград“, дава основание да се твърди, че това е една успешна форма за занимания по интереси, даваща максимална възможност за съзнателно избрана и предпочитана година наред изява на учениците.

NOTES/БЕЛЕЖКИ

1. Пролет в Търновград, Сборник, издаден от литературен клуб „Ерато“, В. Т-во, 2015, 15 стр.
2. Рецензия на професор Р. Радев – Цит. сб., стр. 31, за стихотворението на Антония Тодорова – втора награда за 2015 година.
3. Рецензия на професор Радев за Максим Алексиев – Цит. сб., стр. 48, носител на първа награда за 2015 година.
4. Вългени, Поетичен алманах, Изд. РНБ „П.Р. Славейков“, В. Т-во, 2007.

GOOD PRACTICES AND NEW FORMS OF INTEREST AND EXPRESSIONS OF CHILDREN AND STUDENTS

(Organizing and conducting a literary contest by students)

Abstract. The purpose of this paper is to present the activities of literary club ERATO at “Vasil Drumev” Science and Mathematics High School, Veliko Tarnovo, as a means of effectively making use of the students’ free time by meeting their specific educational needs and providing platform for their individual talents as well as developing their intellectual potential. The text focuses on the main points of the organization of the literary competition Spring in Tarnovgrad. It also analyses the role of each activity – the work on the contents and technical aspects of the of the Status; the preparatory work which includes a lot of challenges and requires in-depth knowledge of literature; the selection of the literary and musical works for the script of the event and the realization of the final stage for the development of the students’ creative potential. It also focuses on the drafting of the students’ collection of works, a very complex process which requires special IT skills.

✉ **Ms. Kamelia Stancheva**
Mr. Deyan Drumev

High School of Mathematics and Natural Science “Vasil Drumev”
10, Vela Blagoeva St.
5000 Veliko Tarnovo, Bulgaria
E-mail: pmgvt@abv.bg